

CU PRIVIRE LA FORMAREA PIEȚII ECONOMICE UNITARE ROMÂNEȘTI

IOSIF I. ADAM

În realizarea unității naționale a poporului român, înfăptuită în urmă cu peste șase decenii, alături de cauzele naționale, sociale și culturale, cele economice au jucat un rol deosebit. Între Țara Românească, Moldova și Transilvania au existat, din cele mai vechi timpuri, contacte și legături intense și permanente, ce au supraviețuit condițiilor vitrege ale asupririi străine și barierelor artificiale ale granițelor vremelnice. Transilvania a format mereu, sub raport economic, o unitate cu Țara Românească și Moldova.

În ansamblul relațiilor economice permanente dintre țările române un rol deosebit i-a revenit comerțului. Documentele atestă existența a numeroase privilegii acordate de domnii Țării Românești și ai Moldovei negustorilor transilvăneni, o varietate foarte mare a produselor ce au constituit din cele mai vechi timpuri obiectul schimburilor dintre ele. Negustorii transilvăneni puteau circula în Țara Românească liberi ca și cum „ați umbla prin țara voastră”, după cum scrie Vlad Țepeș, negustorilor brașoveni.

Raporturile economice tot mai strinse între cele trei provincii istorice românești au cunoscut în secolele următoare o dezvoltare continuă, ele fiind atotcuprinzătoare. Circulația intensă a valorilor materiale, alături de cele spirituale, a contribuit la adâncirea unității de neam și limbă a poporului român.

Maturizarea condițiilor oare au facilitat formarea pieții economice unitare, a avut loc odată cu dezvoltarea relațiilor de producție capitaliste și intensificarea luptei poporului nostru pentru unitate și independență. „Accelerarea dezvoltării capitalismului — spune tovarășul Nicolae Ceaușescu — etapa nouă în care intrase societatea românească, nevoia de lărgire a pieții, de extindere a relațiilor de producție capitaliste impuneau și mai mult unirea Transilvaniei cu România”¹.

O condiție fundamentală a realizării unității economice era făurirea unității politice, teritoriale, a Transilvaniei cu România; în direcția realizării acestui suprem deziderat au acționat numeroși factori. Revoluția română din 1848, unirea Munteniei și Moldovei din anul 1859, au creat condiții propice desfășurării luptei pentru progres social, cucerirea inde-

1. Nicolae Ceaușescu, **România pe drumul construcției socialiste**, vol. III, București, 1969, p. 710.

pendenței și formării statului național unitar român. Paralel cu dezvoltarea forțelor de producție, a industrializării, construcțiilor de căi ferate, schimbul de mărfuri dintre Transilvania și România a cunoscut o creștere permanentă; în comerțul exterior al României care între anii 1856—1876 a cunoscut o sporire considerabilă, un loc important revenea Transilvaniei. Acest lucru este reflectat în mod pregnant de creșterea schimbului României cu Austro-Ungaria, în care ponderea cea mai mare revenea Transilvaniei. Între anii 1871—1875 importul în Monarhie reprezenta 36,66% din totalul importului, iar exportul 39,10%. An de an treceau în România mari cantități de produse industriale, cărbune, lemne, și se aduceau în Transilvania cereale, animale și diverse alte produse. Deosebit de căutate în România erau mărfurile brașovene, cumpărate de „săteni și populația orășenească de jos cu o plăcere tradițională”².

În mijlocul deceniului al optălea al secolului trecut, s-a pus la ordinea zilei încheierea unei convenții comerciale între România și Austro-Ungaria. Încheierea Convenției era cerută cu insistență de cercurile economice din Transilvania, de camerele de comerț și industrie care solicitau ca să participe la tratativele pentru încheierea Convenției. Pornind de la importanța pieții românești pentru regiunea minieră din Hunedoara, Camera de comerț din Arad, solicita ca în convenția ce se va încheia, să se aibă în atenție interesele acestei regiuni care se învecinează cu România și care dispune de imense bogății care nu pot fi valorificate dacă vor fi rupte de piața lor naturală: România; să se asigure de avantaje cât mai mari pentru desfacerea fierului, cărbunelui și lemnului în România³.

În anul 1875, în condițiile intensificării luptei poporului nostru pentru neatințare, s-a încheiat Convenția comercială dintre România și Austro-Ungaria. Convenția a avut o mare importanță politică, deoarece, una din marile puteri, Imperiul habsburgic a recunoscut României drepturile sale suverane în domeniul comerțului exterior.

Convenția a creat o inegalitate în relațiile economice în favoarea Austro-Ungariei și în defavoarea României. Aplicarea Convenției a avut multiple consecințe negative, în urma căreia, așa cum spunea Nicolae Iorga, „marea țară vecină înlocuiește pe a noastră în funcție de a industrializa produsele românești”, și care „era un fel de înceată anexiune economică”⁴.

Sub influența Convenției, schimbul de mărfuri dintre România și Austro-Ungaria a crescut considerabil⁵. Aceasta s-a reflectat în sporirea cantitativă a mărfurilor ce constituiau obiectul comerțului dintre Transilvania și România. Astfel importul de grâne din România în baza Camerei de comerț și industrie Brașov, a crescut de la 62 mii chintale în 1875 la 175 mii chintale în 1879, al vitelor de la 21 700 bucăți la 65 568 bucăți.

Annual se importau din România circa 53 mii de porci. În fiecare

2. Jerericky, J., *Az alsó Duna mint magyar piac*, Budapesta, 1877.

3. Arh.St., București, Colecția microfilme Ungaria, rola 273, c. 305—306 (Magyar Országos Levéltár, K. 168. 1876—16—241).

4. N. Iorga, *Istoria comerțului românesc, Epoca cea nouă*, București, 1929, p. 179.

5. *Raportul Camerei de comerț și industrie Brașov*, pe anii 1878—1879, p. 26—31.

an plecau în România pentru a-și câștiga existența în medie 34 mii de persoane⁶. Însemnate cantități de mărfuri treceau prin oficiul de vamă de la Vulcan. Se importau din România mari cantități de cereale (indeosebi porumb), animale (mai ales porci), produse animale. Se exportau în România produse industriale, manufactură, pielărie, chimicale, fierărie; fierul și oțelul exportat numai prin acest oficiu de vamă era de aproape 300 chintale în 1879⁷. În România se exportau importante cantități de șine de cale ferată. Schimbul de mărfuri dintre Transilvania și România s-a extins, s-a diversificat, interdependența economică a devenit mai puternică.

Cucerirea independenței de stat, întărirea economică a României a necesitat reevaluarea politicii de comerț exterior, să se instaureze noi relații bazate pe egalitatea dintre parteneri. Dar la expirarea Convenției în anul 1886, Austro-Ungaria nu a fost dispusă la încheierea unei noi convenții pe aceste baze, au fost introduse și aplicate taxe prohibitive la toate produsele ce se importau în România, ceea ce a dus la anihilarea aproape completă a comerțului și la cunoscutul război vamal.

Războiul vamal a provocat economiei Transilvaniei mari greutăți. Transilvania era legată organic de piața românească, depindea de ea. Ramuri întregi industriale se bazau pe materiile prime din România, iar piața românească constituia o condiție primordială pentru desfacerea produselor industriale transilvănene. Astfel Asociația comercială și industrială din Brașov arată într-un memoriu al ei că industria acestei regiuni, care „a urmat secole de-a lungul o singură direcție, drumul ei ducea spre Orient și în deosebi în România” a fost greu lovită de războiul vamal. Se semnalează strămutarea în masă a meseriașilor în România⁸. Ritmul de creștere al producției industriale a încetinit îndeosebi în comitatele care întrețineau cele mai active legături cu România. Războiul vamal a afectat serios economia Văii Jiului, îndeosebi mineritul care avea o largă piață de desfacere în România. Astfel în minele din Valea Jiului ale Societății anonime de cărbune Salgotarján, în primul an al războiului vamal producția a scăzut cu 166 mii chintale⁹. Războiul vamal a avut o influență negativă și asupra producției spiritului, industriei zahărului, pielăriei, textile și morăritului. Aproape că nu a existat o ramură industrială care să nu fi resimțit efectele perturbării relațiilor comerciale cu România.

În timpul războiului vamal comerțul dintre România și Austro-Ungaria, a cunoscut o degradare permanentă. Astfel, participarea Austro-Ungariei la exportul României de la 75,5 milioane lei media anilor 1876—1885, la numai 8,9 milioane lei, la import de la 93 milioane la 53 milioane lei. Ponderea Austro-Ungariei din exportul total al României a scăzut în aceeași perioadă de la 48,54% la 14,62%¹⁰.

Urmările nefaste ale războiului vamal a dovedit din nou că viabilitatea economiei Transilvaniei nu se poate obține decât prin largi și mul-

6. Idem, pe anii 1880—1884, p. 24.

7. Raportul Camerei de comerț și industrie Arad, pe anul 1879.

8. Arh.St., București, Colecția Microfilme Ungaria, rola 67, c. 505—508 (Magyar Országos Levéltár, K. 26, X, 1897).

9. Raportul Camerei de comerț și industrie Arad, pe anul 1885.

10. Magyar Törvénytár, 1910—évi törvények, p. 18.

tipale legături cu România. Nu exista dorință mai generală și mai adâncă decât reintoarcerea la comunicație liberă cu țara vecină „cu care se afla într-o legătură tot mai strinsă și adâncă”¹¹, bunăstarea lor economică, declarau patronii din raza Camerei de comerț și industrie din Brașov. În favoarea unor asemenea măsuri s-au pronunțat și camerele de comerț din Arad, Timișoara, Oradea, Tirgu-Mureș.

În anul 1893 s-a încheiat noua Convenție comercială între România și Austro-Ungaria, pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate, care a marcat și încheierea războiului vamal. Acest lucru a avut un efect pozitiv asupra dezvoltării legăturilor economice ale Transilvaniei cu România. Schimburile economice ale Transilvaniei cu România, deși s-au lărgit după anul 1893 nu satisfăceau nici pe departe nevoile reale. Faptul că nici în noile condiții nu s-a recistigat în totalitate piața românească pentru industria transilvană, cu o tradiție „de decenii și sute de ani” explică după părerea Camerei de comerț și industrie din Brașov „decadența multor ramuri industriale care trăiesc exclusiv din comerțul cu România”¹². La insistența cercurilor industriale din Transilvania în aprilie 1909 s-a încheiat un tratat adițional la Convenția comercială din 1893, care a lărgit gama produselor industriale și comerciale, care se bucurau de înlesniri sau de scutiri de vamă. Aceasta a influențat pozitiv dezvoltarea comerțului dintre Transilvania și România.

Au avut loc modificări importante în ce privește structura comerțului. O serie de produse noi au devenit tradiționale, s-a diversificat gama mărfurilor căutate și desfăcute pe piața românească. Din Steierdorf și Anina se exportau în România însemnate cantități de șine pentru construcția și întreținerea căilor ferate. Deosebit de vioi era exportul produselor din fier de la Uzinele siderurgice din Hunedoara, din fabricile de fier din Caraș-Severin și din Brașov¹³. Se exportau în România cantități importante de mașini agricole, mașini de cusut, fier brut, oțel etc. Este deosebit de important pentru uzinele de fier, aprecia Camera de comerț și industrie din Timișoara că „beneficiază de un export mereu în creștere în România”.

Puternic legat de piața românească era bazinul carbonifer din Valea Jiului, care aproviziona industria, căile ferate și orașele din România cu însemnate cantități de cărbune. Piața cărbunelui din Petroșani în România se extindea de la Ploiești la București. Înainte de războiul vamal s-au exportat în România din Valea Jiului anual aproape 23 mii de tone cărbune, exportul a scăzut însă la 8 mii tone în anul 1889¹⁴. Interesele pentru desfacerea cărbunelui în România erau deosebit de puternice. Într-un calcul efectuat de către Societatea de mine și siderurgie din Brașov, care deținea importante terenuri carbonifere în Valea Jiului se evaluau necesitățile anuale de cărbune ale României la peste 220 mii de tone, cantitate însemnată dacă se are în vedere că întreaga producție a socie-

11. **Raportul Camerei de comerț și industrie Brașov**, pe anii 1878—1879, p. 32—34.

12. **Idem**, pe anul 1908, p. 9—10.

13. **Arh.St., Timișoara**, fond U.D.R., Direcția Minelor Anina, dosar 11/1875.

14. **Arh.St., București**, Colecția Microfilme Ungaria, rola 339, c. 78—82 (**Magyar Országos Levéltár**, K. 229, 1891—5—16231).

tății era de circa 200 mii tone ¹⁵. În urma unor intense tratative guvernul român a recunoscut cărbunelui din Valea Jiului calitatea de huiă și a admis în anul 1890 importul lui cu scutire de vamă. Aceasta a ușurat mult situația economică a Văii Jiului și a făcut posibilă creșterea exportului în România chiar în timpul războiului vamal. În anul 1891 cantitatea cărbunelui exportat în România s-a dublat față de anul 1889 ¹⁶.

Cerealele din România continuau și în această perioadă să constituie sursa principală de materii prime pentru industria morăritului, a spiritului și era o necesitate vitală pentru aprovizionarea populației mai ales în anii de recoltă slabă.

În ușurarea schimbului un rol deosebit revenea căilor ferate. Construcția liniilor ferate se realiza astfel din ambele sensuri încât ele ajungeau la același punct de frontieră. O mare importanță a avut-o joncțiunea liniilor ferate dintre Transilvania și România la Orșova — Virciorova în anul 1879 și Predeal — Brașov în anul 1882.

De o însemnătate primordială pentru înflorirea economiei comitatului Hunedoara, ca de altfel a întregii Transilvanii, era modernizarea mijloacelor de comunicație spre România. Camera de comerț și industrie Arad, aprecia în rapoartele sale, ca fiind de o necesitate vitală construirea drumului de pe malul Jiului din comitatul Hunedoara ce ducea prin pasul Surduc în România, deoarece el are o mare importanță pentru economia regiunii ¹⁷.

Se acordă o importanță primordială construirii unei linii ferate de joncțiune de la Petroșani, prin Pasul Surduc, la Tirgu Jiu. „Mineritul și siderurgia s-ar dezvolta în mare măsură dacă s-ar reuși să se lege comitatul Hunedoara prin Valea Jiului cu o linie ferată cu România” se spune într-un raport al Camerei de comerț și industrie din Arad. „Nu există regiune în toată țara care ar fi destinată în asemenea măsură pentru dezvoltarea industrială — aprecia Camera — ca acest comitat unde se găsesc alăturate pe mari întinderi aproape incommensurabile mari cantități de cărbune. Această regiune este în imediată vecinătate cu România”. Construirea liniei ferate, prin Pasul Vulcan la Tirgu Jiu „ar face deosebit de rentabile zăcămintele” ¹⁸ de fier și de cărbune din Hunedoara. Reprezentanții plășii Petroșani, apreciau, într-un memoriu întocmit în anul 1890, că „de această joncțiune a căilor ferate este strins legată ridicarea fabricilor de fier, a minelor de aur, a multor altor întreprinderi din comitatul hunedorean și astfel ea ar ajuta la dezvoltarea impetuoasă și la înflorirea industriei” ¹⁹. Este semnificativ în acest sens, și aprecierea vicecomitelui comitatului Hunedoara care arată că minele bogate de cărbune descoperite la Petroșani și în regiune constituie o avere care poate să fie pentru secole izvorul unor venituri stabile.

Deoarece zăcămintele miniere se aflau la granița de sud a țării și datorită poziției naturale ale acestora, piața lor de desfacere putea să o

15. *Idem*, rola 338, c. 225—233 (1892—28—6847).

16. *Idem*, rola 339, c. 78—82 (1891—16—231)

17. *Raportul Camerei de comerț și industrie Arad*, pe anul 1888.

18. *Idem*, pe anul 1889.

19. Arh. St. București, Colecția Microfilme Ungaria, rola 338 (*Magyar Országos Levéltár*, K. 229, 1892—28—6847).

constituiie îndeosebi România. Pentru facilitarea acestui export era necesar să se realizeze²⁰ joncțiunea căilor ferate de la Petroșani și Surduc.

Cercetările ne duc la concluzia că contribuția căilor ferate din Transilvania era mult influențată de necesitatea unor legături multiple de transport ieftin și rapid cu România. Este concludent faptul că după unire a fost necesară doar construirea unor linii ce veneau din ambele părți spre punctele de trecere prin Carpați.

Un fenomen cu largi implicații sociale și naționale din Transilvania a fost exodul de populație. Emigrările masive în România sînt cunoscute din cele mai vechi timpuri. Ele s-au accentuat odată cu dezvoltarea industriei, agriculturii și construcției de căi ferate din România. Între anii 1899—1913 au plecat în România, din Transilvania, aproape 100 de mii de persoane, majoritatea stabilindu-se definitiv acolo. Din comitatul Hunedoara au plecat în România între anii 1889—1913 un număr de 4000 persoane. O cauză fundamentală a emigrărilor era aspirarea națională, aproximativ 50 la sută din cei plecați fiind români.

Desigur că în ce privește dependența economiei Transilvaniei de cea din România au acționat și alți factori. Importante legături existau între băncile românești din Transilvania și cele din România. Păstoritul Transilvănean mai avea importanță în ce privește creșterea vitelor din Transilvania. Economia Transilvaniei, în ansamblul ei, nu se putea dezvolta nestingerit în granițele statului ungar. În preajma primului război mondial se manifesta cu pregnanță ideea că o dezvoltare ascendentă a economiei Transilvaniei nu se putea realiza decît printr-o legătură organică cu România.

Unirea Transilvaniei cu România în urmă cu șase decenii a însemnat și încheierea procesului de creare a pieții economice unitare românești. Aceasta era o cerință vitală, o legitate a dezvoltării istorice. Actul Unirii din 1 Decembrie 1918 a însemnat reintegrarea într-un singur mecanism economic a forțelor industriale și agricole ale țării cu resursele de materii prime, unificarea pieții interne. Unitatea teritorială și politică avea ca fundament unitatea economică.

SE RÉFÉRANT À LA CONSTITUTION DU MARCHÉ ECONOMIQUE UNITAIRE ROUMAIN

R é s u m é

Dans l'achèvement de l'unité nationale du peuple roumain, ensemble les nationales sociales et culturelles, ces économiques ont joué un grand rôle. Les relations économiques traditionnelles entre la Transylvanie et les territoires roumains de l'autre part de Carpați, ont connu une grande ampleur dans la deuxième moitié du XIX-ème siècle, sous l'influence de la révolution de 1848—1849, de l'union de Muntenia et de Moldavie en 1859 et de la réalisation de l'indépendance de l'Etat de la Roumanie que ont découvert la voie du développement des forces et des relations de production du capitalisme dans l'agriculture et dans le commerce.

20. Ibidem.

Dans cette période sont devenus mûrs aussi les conditions pour la formation du marché économique unis roumain. L'économie de la Transylvanie qui était lié de marché de la Roumanie et dépendait d'elle, a comme un grand essor pendant la période de l'application de la convention commerciale entre la Roumanie et Autriche — Hongroie. Les relations économiques de la Transylvanie et de la Roumanie se sont intensifiés et diversifiés. Une influence négative sur l'économie de la Transylvanie a eu l'éclat de la guerre douanière entre la Roumanie et l'Autriche — Hongroie. La perte du marché roumain a conduit vers la dégradation d'un grand nombre des artisans, a conduit vers la destruction des branches industrielles, a intensifié l'exode de la population en Roumanie. Les groupes économiques de la Transylvanie voulaient la reprise des relations économiques naturelles avec la Roumanie. La signature de la nouvelle convention du commerce de 1893 a conduit vers la diversification et l'amplification des relations économiques entre la Transylvanie et la Roumanie.

La Vallée du Jiu et le département de Hunedoara avaient aussi de bonnes relations économiques avec la Roumanie. Par l'office de la douane Vulcan entraient et sortaient de grands quantités de marchandises industrielles et agricoles. Le bassin carbonifère de la Vallée du Jiu approvisionnait avec des charbons les voies ferrées roumaines, les entreprises industrielles et les villes de Ploiești jusqu'à Bucarest. D'une grande importance pour le développement de l'exploitation des mines et de la sidérurgie du département Hunedoara était la réalisation de la jonction avec les voies ferrées roumaines, par le défilé Surduc.

À la fin du XIX-ème siècle et le commencement du XX-ème siècle nous assistons à une nouvelle intensification des échanges des biens matériels entre la Transylvanie et la Roumanie mais elles n'ont pas pu bien développées à cause des frontières artificielles existantes. La terminaison de l'oppression étrangère et l'union avec la Roumanie était une condition vitale, une loi du développement de l'histoire.

L'union de la Transylvanie avec la Roumanie à 1 Décembre 1918 a constitué le réintégration dans un seul mécanisme économique des forces industrielles et agricoles du pays avec les ressources des matières premières, l'unification du marché intérieur. L'unité du territoire et l'unité politique avait comme une base solide l'unité économique.